

İNCESU KÖYÜ: YURTDIŞI İŞÇİ GÖÇÜNÜN KÖYDEKİ TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİSİ

İncesu Village: The Effect of Worker Migration Abroad on Social Change in the Village

Muhammet Mustafa İYİ*

ÖZET

Dr. Mehmet Bilir tarafından 1995 yılında yayınlanan *İncesu Köyü: Yurtdışı İşçi Göçünün Köydeki Toplumsal Değişmeye Etkisi* adlı köy monografisi, isminden de anlaşacağı üzere yurtdışına göç ile köydeki toplumsal değişmeyi ele alan bir monografi çalışmasıdır. Kitap, İncesu köyü üzerinde derinleşerek bu köyün tarihini, coğrafi yapısını, nüfusunu, eğitim olanaklarını, sağlık sistemini, konut durumunu, ekonomik yapısını (tarımsal üretim, hayvancılık, arıcılık, ticaret) ve detaylı olarak da sosyal yaşamını (gelenek ve görenekler) ele almaktadır. Ayrıca bu çalışmanın müellifi, köyün sosyal yaşamı incelemekle birlikte, 1960'lı yıllarda yurtdışına gerçekleşen göçün köyde meydana getirdiği muhtemel ve muhtelif toplumsal değişimleri köyde ve Almanya'da gerçekleştirdiği saha çalışmasıyla anlamaya çalışmaktadır. Kitap, Afyon'un Dinar ilçesine bağlı İncesu köyünü anlatmaktadır. İncesu köyü, konum olarak Afyon-Antalya karayolu üzerinde kurulmuş bir kırsal yerleşim birimidir. Kitap, giriş ve sonuç kısımları da dâhil olmak üzere toplam 5 bölümden oluşmaktadır. Kitap, bir köy monografisinin ötesinde yurtdışına göç ve toplumsal değişim arasındaki ilişkiyi anlaması bakımından türevlerinden ayrışmaktadır. Ayrıca yazıldığı dönem itibarıyla de göç ve toplumsal değişimi anlamaya çalışması açısından önemli bir çalışmadır.

Anahtar Sözcükler: Köy, yurtdışına göç, kültür, toplumsal değişim, Mehmet Bilir.

ABSTRACT

The village monograph *İncesu Village: The Effect of Foreign Workers Migration on the Social Change in the Village*, published by Dr. Mehmet Bilir in 1995, is a monograph study that deals with migration abroad and social change in the village, as its name suggests. The book deals with the history, geographical structure, population, educational opportunities, health system, housing situation, economic structure (agricultural production, animal husbandry, beekeeping, trade) and social life (traditions and customs) of this village by deepening on the village of

* Araştırma Asistanı. Göç Araştırmaları Vakfı, Ankara/Türkiye. E-posta: mustafa.iyi@gocvakfi.org. ORCID ID: 0000-0003-3152-0757.

İncesu. In addition, the author of this study, while examining the social life of the village, tries to understand the possible and various social changes in the village caused by the immigration that took place abroad in the 1960s through field work in the village and Germany. The book tells about İncesu village in the Dinar district of Afyon. İncesu village is a rural settlement built on the Afyon-Antalya highway. The book consists of 5 chapters including the introduction and conclusion. The book differs from its derivatives in that it understands the relationship between emigration and social change beyond a village monograph. It is also an important study in terms of trying to understand migration and social change as of the time it was written.

Keywords: Village, immigration, culture, social change, Mehmet Bilir.

Bilir, Mehmet (1995). *İncesu Köyü: Yurtdışı İşçi Göçünün Köydeki Toplumsal Değişmeye Etkisi*. Ankara: İncesu Köyü Yurtdışı Çalışma Grubu Yayını, 222 sayfa.

Dr. Mehmet Bilir tarafından 1995 yılında yayınlanan *İncesu Köyü: Yurtdışı İşçi Göçünün Köydeki Toplumsal Değişmeye Etkisi* adlı köy monografisi, isminden de anlaşılacağı üzere yurtdışına göç ile köydeki toplumsal değişmeyi ele alan bir monografi çalışmasıdır. Kitap, İncesu köyü üzerinde derinleşerek bu köyün tarihini, coğrafi yapısını, nüfusunu, eğitim olanaklarını, sağlık sistemini, konut durumunu, ekonomik yapısını (tarımsal üretim, hayvancılık, arıcılık, ticaret) ve detaylı olarak da sosyal yaşamını (geleneğe ve görenekler) ele almaktadır. Ayrıca bu çalışmanın müellifi, köyün sosyal yaşamını incelemekle birlikte, 1960'lı yıllarda yurtdışına gerçekleşen göçün köyde meydana getirdiği muhtemel ve muhtelif toplumsal değişimleri köyde ve Almanya'da gerçekleştirdiği saha çalışmasıyla anlamaya çalışmaktadır.

Bu monografi 1995 yılında yayınlanmış olan ve Afyon'un Dinar ilçesine bağlı İncesu köyünü anlatmaktadır. İncesu köyü, konum olarak Afyon-Antalya karayolu üzerinde kurulmuş bir kırsal yerleşim biçimidir (Bilir, 1995: 15-16). Kitap, giriş ve sonuç kısımları da dâhil olmak üzere toplam 5 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla: giriş, araştırmanın yöntemi, İncesu köyü, bulgular ve yorum ile sonuç ve önerilerdir. Kitabın giriş ve araştırma yöntemi bölümleri araştırma konusunun içeriğini açıklamaktadır. Bu ilk iki bölümde araştırmanın problem, amacı, önemi, sınırlılıkları, evreni, örnekleme; veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi gibi konuları içeren araştırmanın yönteminden bahsedilmektedir. Üçüncü bölüm, detaylı olarak köy monografisinin sunulduğu bölümdür. Bu bölümde köy birçok farklı başlıklar altında tarihsel bir perspektif içerisinde incelen-

mektedir. Bu başlıklar köyün fiziki yapısı, iklimi, bitki örtüsü, adı, tarihi ve köyde düğün, nişan, ölüm töreni, yaylaya çıkma geleneği gibi sosyal yaşamı ilgilendiren konulardır. Dördüncü bölümde ise yurtdışına göç ile gerçekleşen köydeki toplumsal değişmeyi anlamaya çalışan araştırmancının bulgularına yer verilmektedir. Kitabın yazarı bu bölümde elde ettiği araştırma sonuçlarını paylaşmaktadır. Araştırmacı-yazar, köydeki toplumsal değişmeyi nüfus ve aile yapısı, medeni durumu, çocuk durumu, yurtdışında çalışan iş kolu, konut yapısı, toprak mülkiyeti, sahip olunan ev eşyaları, konutlarda ısınma, kullanılan üretim araçları, eşini çalıştırma durumu, sosyal ilişkiler, toplumsal saygınlık durumu, inanç durumu gibi başlıklar altında ele alarak yorumlamaktadır. Kitabın son bölümü olan beşinci bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

İncesu Köyü monografisi Türkiye'den yurtdışına gerçekleşen işgücü göçünü konu alması bakımından önemli bir kaynaktır. 1961 yılında başta Almanya olmak üzere birçok Batı Avrupa ülkesiyle imzalanan işgücü anlaşmaları sonucunda Türkiye'den birçok insan, işgücü göçüne tabi olmuştur. Bu göçler başta birkaç yıllığına planlanmış ve bu insanların geçici olarak çalışması esas alınmıştı ancak hem kabul eden ülkenin talebi hem de orada çalışan Türklerin kalma arzusu göçlerin kalıcı olmasına neden olmuştur. Bu durum ise hem gidilen ülkede hem de Türkiye'nin göç veren bölgelerinde ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin meydana gelmesinin önünü açmıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında İncesu Köyü monografisi aslında diğer var olan köy monografilerine genel olarak benzerlik göstermesinin yanında yurtdışına gerçekleşen işgücü göçünün köydeki etkisini ele alan bir araştırma içermesi bakımından da diğer köy monografilerine göre farklılık göstermektedir. Kitabın bir diğer özelliği de Türkiye'deki köy sorununu genel çerçevesiyle ele almaya çalışmasıdır.

Yazarın yurtdışına göç ve köydeki toplumsal değişimler arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik gerçekleştirdiği araştırmada ortaya koyduğu araştırma sorusu: "Yurtdışında yaşayan İncesuluların kendilerine bağlı buldukları etnik gruba ve içinde yaşadıkları topluma yabancılaşmadan çok kültürlü bir toplumun üyesi olabilirler mi? Bunun nesnel koşulları nelerdir? Bu koşullar sağlanabilir mi?" olarak belirmektedir. Araştırmacı bu araştırma sorusunun bağlamı olarak Afyon'un Dinar ilçesine bağlı İncesu Köyü'nü seçmiştir. Araştırmasını üç farklı görüşmeci grubu üzerinden sürdürmüştür. Bu gruplar; 1. İncesu'da doğup, halen İncesu'da yaşayanlar, 2. İncesu'da doğup, yurtdışına işgücü olarak gitmiş bir süre çalıştıktan sonra köye dönüp İncesu'da yaşayanlar ve 3. İncesu'da doğup yurtdışında işgücü olarak gitmiş ve halen yurtdışında yaşayanlardır. Birinci gruptan top-

lam 42, ikinci gruptan 29 ve üçüncü gruptan ise toplamda 75 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Kitabın yazarı 1991 yılında araştırmasına başlamış ve 1995'e kadar bu çalışmasını sürdürmüştür. Bu süre zarfında hem Almanya'daki İncesulularla bir araya gelmiş hem de İncesu köyünü ziyaret etmiştir. Araştırmacı, ilk olarak Mart 1993'te İncesu'da yaşayanlar ve yurtdışından dönenlerle daha sonra ise aynı yılın Nisan ayında Almanya'da mülakatlar gerçekleştirmiştir. 1994 yılında ise araştırmacı verilerin yorumlanmasıyla birlikte çalışmasını tamamlamıştır. Tüm bu çalışmalar sonucunda ise söz konusu araştırma kitabı meydana gelmiştir.

Kitabın genel olarak değerlendirmesine gelecek olursak araştırmacı-yazarın, köydeki toplumsal değişmeyi ölçmeye ve bu değişimi anlamaya yönelik geliştirdiği soruların muhtemel toplumsal değişmeyi anlamak için yetersiz olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmada yöneltilen soruların daha çok köydeki maddi değişimlerin üzerine yoğunlaşması buna örnek gösterilebilir. Örneğin konut yapısı, toprak mülkiyeti, sahip olunan ev eşyaları, konutlarda ısınma, konutlarda aydınlanma ve kullanılan üretim araçları gibi başlıklar altında yöneltilen sorular toplumsal değişimlerden ziyade maddi değişimleri anlamaya yönelik sorulardır. Bunun yanında araştırmacı-yazarın; aile yapısı, medeni durum, çocuk durumu ve işgücünün mesleki yeterliliği gibi başlıklardaki soruları köydeki toplumsal değişim sürecini ortaya çıkarmakta yetersiz kalmaktadır.

Araştırmacı yazar, yurtdışı göçünün köydeki toplumsal değişime olan etkisini ölçmek için geliştirdiği sorulardan birisi İncesu'da yaşayan ve yurtdışı deneyimi olmayanlara yönelttiği "Almancıların köydeki sosyal ve ekonomik hayata etkisi nedir?" sorusudur. Bu soruya cevap veren İncesuluların %71,4'ü (toplam 42 kişiden 30 kişi) Almancıların köydeki sosyal ve ekonomik yapıya olumlu bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Aynı soruya 4 kişi (%9,5) olumsuz görüş beyan ederken 8 kişi (%19,1) ise konu hakkında görüş belirtmemiştir. Araştırmacı-yazar bu sorunun devamında Almancıların köydeki olumlu etkilerini anlamak adına açık uçlu bir soru yönelterek "Sizce bu olumlu etkiler nelerdir?" diye sormaktadır. Bu soruya verilen cevaplardan bazı örnekler şunlardır: "Kültürel yönden katkıları oldu. Yeni fikir ve görüşlerinden yararlandık." "Tarım, hayvancılık, sosyal dayanışma ve ulaşım konularında olumlu katkıları oldu/ olmaktadır." "Sermaye ve para girişi olmuştur. Tavukçuluk ve tarımsal üretim daha modern yapılmaya başlanmıştır." "Modern konut yapımı, traktör ve otomobilin köye girmesi onlarla oldu. Ekonomik ve sosyal iyileşmeye neden oldular." (Bilir, 1995: 96-97).

Olumsuz görüş bildirenlere yöneltilen “Sizce bu olumsuz etkiler nelerdir?” sorusuna ise verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir: “Köye geldiklerinde bazıları büyüklük gösteriyor. Köydeki kişileri biraz küçümsüyorlar.” “Elindeki ekonomik gücü köydeki kalanlara karşı bir gurur aracı olarak görüldü. Yanlış yatırımlarla hemen hemen kaybettiler. Almanya’ya gitmeden önceki durumlarına düştüler, buna rağmen az da olsa bazıları köy ekonomisinin canlanmasında motor güç oldular ve çevrelerini etkilediler.” (Bilir, 1995: 97).

Araştırmacı-yazar, İncesu’dan hiç ayrılmamış olanlardan aldığı bu cevaplar sonucunda yurtdışına gidenlerin köydeki toplumsal değişim üzerinde bir etkilerinin olduğunu aktarmaktadır. Bu soruların yanında, araştırmacı, toplumsal değişmeyi anlamaya yönelik geliştirdiği sorulardan bir diğeri de aile kurumuyla ilgilidir. Araştırmacı, Nermin Abadan-Unat’tan alıntılıyarak “Bugün için, yurtdışı işgücü göçünün Türk aile yapısının değişmesinde (ailenin parçalanması, boşanma ve yeniden evlenme, yabancı ile evlenme, ayrı yaşama) önemli rol oynadığı bilinmektedir.” (1977: 119’dan akt. Bilir, 1995) ifadesine yer vermektedir. Ardından İncesu köyünde böyle bir durumun görülmediğini ve aile yapısının sağlam olduğunu (Bilir, 1995: 105) kendi araştırma sonucunun bulgularına göre belirtmektedir. Araştırmacı, yine aileyle ilgili, “İncesu’da ailelerin çocuk edinme, çocuk sayısı ve çocuğun cinsiyeti gibi konularda tarıma dayalı toplum özelliklerini terk ettiklerini” (Bilir, 1995: 107) vurgulamaktadır. Ancak araştırmada yer alan bu tespitlerin yurtdışına göç olgusuyla ilişkilendirmede eksiklikler olduğunu görebilmekteyiz. Dolayısıyla İncesu’da meydana gelen tüm bu toplumsal değişimlerin yurtdışına göç hadisesi ile ilişkilendirilmesinde çalışmanın eksik veya tutarsız kaldığı dikkat çekmektedir.

Kitabın köydeki toplumsal değişim ve göç ile kurduğu ilişkinin en açık olduğu bölüm “ekonomik değişim” başlığı altındadır. Bu başlık altında araştırmacı, göçle beraber daha doğrusu göçün sonucunda meydana gelen bazı değişimleri ele almaktadır. Bunlar konut yapımının değişimi, konutlardaki ısınma ve aydınlanma şekli, toprak mülkiyeti, sahip olunan ev eşyaları ve kullanılan üretim araçları gibi hususlardır. Araştırmacının yaptığı görüşmeler sonucunda göçün ardından bu alanlarda çeşitli değişimlerin meydana geldiği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Örneğin göç etmeden önce kerpiç bir eve sahipken göç edip köye döndükten sonra bu insanların betonarme evlere sahip olma oranının artması. Kullanılan ev eşyalarının geleneksel ev eşyalarından modern eşyalara dönüşmesi. Bir başka örnek kullanılan/sahip olunan üretim araçları (karasaban, pulluk, traktör, biçerdöver, patos) içerisinde insan gücüne dayalı olan karasaban, pulluk gibi

araçların azalıp traktör gibi araçlara sahip olma oranının artması. Kitabın bu kısmında da bu maddi değişimlerin köyde ne şekilde bir toplumsal değişim oluşturduğu açık olarak izah edilmemektedir. Araştırmacı yaptığı çalışmalar sonucunda göçün sonucunda birçok maddi unsurun köye girerek gündelik hayatta yer aldığından ve kullanıldığından bahsetmekte ancak bu maddi değişimlerin ne tip bir toplumsal değişim oluşturduğunu ortaya koymamaktadır. Dolayısıyla araştırmacı hem bu bölüm özelinde hem de kitap boyunca “yurtdışına göç” ve “toplumsal değişim” ilişkisinin ne ölçüde tecrübe edildiğini açıkça açıklayamamaktadır.

Araştırmacı, kitabın “sonuç ve öneriler” kısmında, araştırma bulgularından hareketle şu tespitte bulunmaktadır: “İncesulular yeniliklerin benimsenmesinde birinci derecede köyün eğitim düzeyinin, eğitilmiş insan gücünün; ikinci derecede yurtdışı işçi göçünün (Alamancıların) etkili olduğu görüşündedirler.” (Bilir, 1995: 186). Bunun yanında araştırmacı, bu insanların (Alamancıların) yurtdışında bir süre çalıştıktan sonra hem edindikleri bilgi, görgü ve tecrübe hem de belirli bir miktarda sermaye birikimi sonucunda konut sahipliği, toprak mülkiyeti ve elektrikli araçlar gibi hususlarda gelişimin kaydedilmesiyle köyde modern üretimin yaygınlaşmasında etkili olduklarını vurgulamaktadır. Ancak yine bu bölümde de açıkça belirtilebilir ki araştırmacının doğrudan yurtdışına göç ile köydeki toplumsal değişim olgusu arasındaki bağlantıyı yeterli derecede kuramadığı fark edilmektedir.

Sonuç olarak, kitap, bir köy monografisinin ötesinde yurtdışına göç ve toplumsal değişim arasındaki ilişkiyi anlaması bakımından türevlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca yazıldığı dönem itibarıyla de göç ve toplumsal değişimi anlamaya çalışması açısından önemli bir çalışmadır. Kitabın, Türkiye’de 1950’lerle başlayan iç göç ve bununla beraber 1960’lardan sonra gelişen dış göç hadisesini ele alması ve bunu köyün tecrübe ettiği çeşitli dönüşümler üzerinden araştırmaya çalışması, Türkiye’nin köy meselesine de ışık tutmaktadır. Ancak araştırmacının “toplumsal değişim” olgusunu açıklarken daha çok maddi değişimler üzerinden kurduğu ilişkinin zayıf kaldığı anlaşılmaktadır. Elbette maddi değişimler, toplumsal değişimleri etkileyen bir dinamiktir. Ancak bir maddi değişim vuku bulduğunda o toplumdaki maddi değişimlerin toplumsal pratiklere hangi şekilde yansıdığı ve bu maddi değişimlerin toplumsal değişimleri ne ölçüde tetiklediğini anlamak önemlidir. Dolayısıyla bu maddi değişimin ne tür bir toplumsal değişim oluşturduğunu ve toplumun pratik hayatını nasıl değiştirdiği ya da dönüştürdüğünü açık şekilde saptayabilmek gerekmektedir. Bu çerçevede kitaba bakıldığında, göçün sonucunda meydana gelen maddi değişimlerin

İncesuluların gündelik pratiklerinde ne tür bir değişim oluşturduğunu tam olarak açıklamakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin (1977). "Dış Göç Akımının Türk Kadınının 'Özgürleşme' ve 'Sözde Özgürleşme' Sürecine Etkisi". *Amme İdaresi Dergisi*, 10, 1, 107-132.
- Bilir, Mehmet (1995). *İncesu Köyü: Yurtdışı İşçi Göçünün Köydeki Toplumsal Değişmeye Etkisi*. Ankara: İncesu Köyü Yurtdışı Çalışma Grubu Yayını.